



ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
REGIONŲ PLĖTROS INSTITUTAS
Socialinės pedagogikos studijų programa

JURGITA SILIŪNIENĖ

**BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ
REALIZAVIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS KONTEKSTE**

Bakalauro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: dr. Kristina Rūdytė

Šiauliai, 2019

Parengto baigiamojo bakalauro darbo savarankiškumo patvirtinimas

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis bakalauro darbas BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ REALIZAVIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS KONTEKSTE yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete / institute Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

.....
Vardas, pavardė

.....
Parašas

SANTRAUKA

BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ REALIZAVIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS KONTEKSTE

Lietuvoje vykdant institucinės globos pertvarką, nuo 2018 metų įteisinta budinčių globotojų veikla, suteikianti galimybę biologinės šeimos globos netekusiam vaikui, kuriam paskirta laikinoji globa, gyventi šeimoje, o ne institucijoje. *Probleminiai klausimai:* kokios yra budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos deinstitutionalizacijos kontekste? Kokios kompetencijos yra reikalingos / aktualios budinčio globotojo funkcijų realizavimui? Kokia pagalba budinčiam globotojui yra teikiama? *Tyrimo tikslas:* atskleisti budinčio globotojo socioedukacines funkcijas deinstitutionalizacijos kontekste. *Tyrimo objektas:* budinčio globotojo socioedukacinių funkcijų realizavimas deinstitutionalizacijos kontekste. *Tyrimo uždaviniai:* 1. Taikant teorinę analizę apibūdinti vaiko laikinąją globą budinčio globotojo šeimoje deinstitutionalizacijos aspektu, aktualizuojant budinčio globotojo veiklos sritis, kompetencijas, socioedukacines funkcijas. 2. Taikant kokybinius tyrimo metodus identifikuoti budinčio globotojo realizuojamas socioedukacines funkcijas laikinai globojant vaiką. 3. Taikant kokybinius tyrimo metodus atskleisti kompetencijas, reikalingas / aktualias budinčiam globotojui realizuojant socioedukacines funkcijas. 4. Taikant kokybinius tyrimo metodus nustatyti budinčiam globotojui teikiamą pagalbą realizuojant socioedukacines funkcijas. *Tyrimo metodai:* mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu, kokybinė turinio analizė.

Remiantis apklausos raštu, kurioje dalyvavo 8 budintys globotojai iš skirtingų Lietuvos miestų, duomenimis, galima teigti, kad budintis globotojas prižiūri vaiką natūralioje šeimos aplinkoje, užtikrindamas jam emocinį bei fizinį saugumą, ugdymą, auklėjimą ir kasdienę priežiūrą, bendradarbiauja su įvairiais specialistais, atstovauja ugdymo ir gydymo įstaigose. Budinčiam globotojui reikalingos šios kompetencijos: pedagoginės žinios, praktiniai ir organizaciniai įgūdžiai, streso valdymas ir kt. Savo veikloje budintys globotojai vadovaujasi vertybine nuostata – meile vaikams, o labiausiai juos motyvuoja teigiami vaiko pokyčiai ir rezultatai. Globotojai savo kompetencijas ugdo seminaruose ir mokymuose, remiasi kitų globotojų patirtimi. Realizuodami socioedukacines funkcijas, budintys globotojai gauna psichologinę pagalbą, jiems organizuojamos savigalbos grupės ir tęstiniai mokymai. Daugiausiai pagalbos budintiems globotojams trūksta buityje, prižiūrint vaikus.

SUMMARY

**THE IMPLEMENTATION OF SOCIO-EDUCATIONAL FUNCTIONS OF
TEMPORARY FOSTER PARENTS IN THE CONTEXT OF
DEINSTITUTIONALIZATION**

Since 2018, as a result of the reform of institutional foster care in Lithuania, the activity of temporary foster parents has been approved. *Questions raised:* what are the socio-educational functions of temporary foster parents in the context of deinstitutionalization? What competencies are necessary/relevant to the implementation of the temporary foster parents' functions? What kind of assistance is provided to the temporary foster parents? *The aim of the thesis:* to reveal the socio-educational functions of the temporary foster parents in the context of deinstitutionalization. *The object of the research:* implementation of the socio-educational functions of the temporary foster parents in the context of deinstitutionalization. *The tasks of the research:* 1. To describe the child's temporary care in the family of temporary foster parents from the aspect of deinstitutionalization, actualizing the areas, competencies and socio-educational functions of the temporary foster parents by means of theoretical analysis. 2. To identify the socio-educational functions implemented by temporary foster parents in the context of temporary children care applying qualitative research methods 3. To reveal the competencies, necessary/relevant to the temporary foster parents in the implementation of socio-educational functions. 4. To determine the assistance provided to the temporary foster parents in the implementation of socio-educational functions by means of qualitative research methods. *The research methods applied:* analysis of scientific literature and documents, written survey, qualitative content analysis.

The data of the written survey completed by 8 temporary foster parents from different parts of Lithuania reveal that the temporary foster parents provide the children with a natural family environment, ensuring child's emotional and physical security, education, fosterage, and everyday care; they cooperate with different specialists and act in educational and medical institutions. Temporary foster parents are required to possess the following competencies: pedagogical knowledge, practical and organizational skills, stress management skills, etc. They develop their competencies in seminars and trainings, learn from the experience of fellow foster parents. In the process of implementation of socio-educational functions, the temporary foster parents receive psychological support, self-help groups, as well as continuous trainings are constantly organized.

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
TURINYS	5
ĮVADAS	6
1. BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ TEORINIS KONTEKSTAS	8
1.1 Vaiko laikinosios globos (rūpybos) teisinis reglamentavimas	8
1.2 Laikinoji globa budinčio globotojo šeimoje deinstitutionalizacijos aspektu	9
1.3 Budinčio globotojo veiklos sritys	10
1.4 Budinčio globotojo kompetencija ir kvalifikacija	12
1.5 Budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos	13
2. BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ REALIZAVIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS KONTEKSTE: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	20
2.1 Tyrimo metodika ir organizavimas	20
2.2 Tyrimo dalyviai	21
2.3. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija	22
IŠVADOS	32
LITERATŪRA	33
PRIEDAI	36

IVADAS

Temos aktualumas. Mokslininkai ir socialinės politikos ekspertai (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012; Stražinskaitė, 2018; Valstybinio audito ataskaita, 2014 ir kt.) vieningai sutaria, jog institucinė vaiko globa turi neigiamą poveikį vaiko fizinei bei psichologinei raidai, o institucijoje globojamo vaiko socializacijos lygis bei pasiruošimas savarankiškam gyvenimui yra labai žemas. Lietuva, remdamasi kitų šalių patirtimi, įgyvendina vaikų globos sistemos pertvarką, kuria siekiama atsisakyti institucinės globos ir pereiti prie vaikų globos sistemos šeimose ir bendruomenėse. Siekis teikti prioritetą vaiko globai šeimoje ir reformuoti vaikų globos sistemą buvo įtvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu, kuriuo patvirtintas Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas.

„Vaikų globos įstaigų deinstitutionalizacija yra kompleksinis ir laipsniškas procesas, susijęs ne tik su stacionarių įstaigų uždarymu, bet ir alternatyvių bei kokybiškų paslaugų plėtote, prevenciniu darbu su šeimomis, siekiant mažinti į globos sistemą patenkančių vaikų skaičių (Gvaldaitė, Šimkonytė, 2016, p. 68)“. 2018 metų sausio 1 dieną įsigaliojus Socialinių paslaugų įstatymo pataisoms, įteisinti profesionalūs budintys globotojai, išipareigojantys bet kuriuo paros metu nedelsdami priimti vaiką į šeimą ir juo rūpintis, kol jis bus grąžintas į tėvams arba bus perkeltas į globėjų ar įtėvių šeimą. Budintys globotojai užima svarbią vietą deinstitutionalizacijos procese, nes jie perima laikinosios globos funkcijas iš institucijų – kūdikių ar vaikų globos namų ir teikia paslaugas šeimoje, kur vaikui augti yra palankiausias sąlygos, nes „vaiko globa šeimoje (šėimos aplinkoje) vertintina kaip optimalus vaiko ugdymo ir socializavimo veiksnys (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 7)“.

Deinstitutionalizacijos temai Lietuvoje pastaruoju metu teikiama daug dėmesio, tačiau mokslinių tyrimų šia tema nėra daug, ypač laikinai vaikus globojančių šėimų socioedukacinių funkcijų realizavimo tema. Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai analizavo laikinų globėjų vaidmenį (Blythe ir kt., 2013), globojančių šėimų pagalbos poreikius (MacGregor ir kt., 2006), ne giminės vaikų globos ugdomosios funkcijos raišką (Stražinskaitė, 2018), vaiko globos šėimynoje problematiką (Ilgūnienė, 2009), globėjų rengimo programos (GIMK) kokybę ir įgyvendinimo aktualijas (Snieškienė, 2013), tyrė nuolatinėje globoje augančių vaikų ir globėjų veiklos problemas

(Raudeliūnaitė ir Urbikaitė, 2011), vaikus globojančios šeimos socioedukacines funkcijas (Staskevičienė ir Bankauskienė, 2012), tačiau mokslinių tyrimų budinčių globotojų veiklos tematika vis dar stokojama.

Probleminiai klausimai: kokios yra budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos deinstitutionalizacijos kontekste? Kokios kompetencijos yra reikalingos / aktualios budinčio globotojo funkcijų realizavimui? Kokia pagalba budinčiam globotojui yra teikiama?

Tyrimo tikslas: atskleisti budinčio globotojo socioedukacines funkcijas deinstitutionalizacijos kontekste.

Tyrimo objektas: budinčio globotojo socioedukacinių funkcijų realizavimas deinstitutionalizacijos kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant teorinę analizę apibūdinti vaiko laikinąją globą budinčio globotojo šeimoje deinstitutionalizacijos aspektu, aktualizuojant budinčio globotojo veiklos sritis, kompetencijas, socioedukacines funkcijas.
2. Taikant kokybinius tyrimo metodus identifikuoti budinčio globotojo realizuojamas socioedukacines funkcijas, laikinai globojant vaiką.
3. Taikant kokybinius tyrimo metodus atskleisti kompetencijas, reikalingas / aktualias budinčiam globotojui realizuojant socioedukacines funkcijas.
4. Taikant kokybinius tyrimo metodus nustatyti budinčiam globotojui teikiamą pagalbą realizuojant socioedukacines funkcijas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu, kokybinė turinio analizė.

Tyrimo dalyviai: 8 budintys globotojai, laikinai globojantys vaikus skirtinguose Lietuvos miestuose.

1. BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ TEORINIS KONTEKSTAS

1.1 Vaiko laikinosios globos (rūpybos) teisinis reglamentavimas

Kai vaiko teisė į šeimą yra pažeidžiama, jis patenka į globos sistemą (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai (2018) apibrėžia, kad vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymas, vykdymas, priežiūra ir pasibaigimas organizuojami vadovaujantis Civiliniu kodeksu, Vaiko globos organizavimo nuostatais. Vaiko laikinosios globos (rūpybos) tikslas – grąžinti vaiką į šeimą. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas (2019) numato, kad tais atvejais, kai šeimai yra galimybė pakeisti gyvenimo būdą ar pašalinti priežastis, dėl kurių neteko vaiko globos ir yra tikimybė jį grąžinti į šeimą, skiriama laikinoji globa (rūpyba). LR Civilinio kodekso (2019) 3.253 straipsnis apibrėžia vaiko laikinosios globos sampratą: „Vaiko laikinoji globa (rūpyba) – laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, jo teisių ir teisėtų interesų atstovavimas bei gynimas šeimoje, šeimynoje, globos centre ar vaikų globos (rūpybos) institucijoje“.

LR Civilinis kodeksas (2019) numato, kad vaiko laikinoji globa (rūpyba) nustatoma, kai vaiko tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais); tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių; tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, netinkamai auklėja, naudoja smurtą arba kitaip piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui. Vaiko laikinoji globa (rūpyba) trunka ne ilgiau kaip dvylika mėnesių, tačiau kai egzistuoja reali galimybė grąžinti vaiką į šeimą, o tėvams teikiamos socialinės paslaugos ir kita kompleksinė pagalba efektyvi, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija gali priimti sprendimą tęsti laikinąją globą (rūpybą), tačiau ne ilgiau negu šešis mėnesius.

Apibendrinant galima teigti, kad vaiko laikinosios globos (rūpybos) tikslas – grąžinti vaiką į šeimą. Vaiko laikinoji globa (rūpyba) trunka dvylika mėnesių, per šį laikotarpį tėvams yra teikiamos socialinės paslaugos ir kita kompleksinė pagalba. Kai tėvai deda pastangas pakeisti savo elgesį ir yra galimybė grąžinti vaiką į šeimą, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija gali

pratęsti laikinosios globos (rūpybos) terminą dar 6 mėnesiams, bet bendra trukmė negali viršyti 18 mėnesių.

1.2 Laikinoji globa budinčio globotojo šeimoje deinstitutionalizacijos aspektu

Vakaruose prioritetine laikoma vaiko globa šeimoje turi savo tradicijas bei išvystytą socioeducacinių paslaugų sistemą vaikus globojančioms šeimoms (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Jau daugiau nei prieš porą dešimtmečių mokslininkai ėmė gvildinti neigiamas institucinės globos pasekmes tolesnei vaiko raidai ir jo gyvenimui. Pasak psichologo Valicko (1997) (cit. Pabedinskienė, 2004), nuo pat pirmųjų kūdikio gyvenimo akimirų prasideda jo socializacijos procesas, kurį galima apibūdinti kaip egzistuojančių elgesio normų ir vertybių sistemų, socialinių vaidmenų interiorizaciją, socialinės patirties parėmimą bei atgaminimą asmenybės veiklos ir bendravimo metu. Valstybinio audito ataskaitoje „Ar vaikų globos sistema atitinka globojamo vaiko geriausius interesus?“ (2014) teigiama, jog „vaikų ankstyvosios raidos moksliniai tyrimai rodo, kad labai mažų vaikų atveju net gana trumpas įstaigoje praleistas laikotarpis gali neigiamai paveikti smegenų vystymąsi ir lemti visą gyvenimą trunkančias neigiamas pasekmes vaikų emocinei gerovei ir elgesiui“. Taigi šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali augti, vystytis ir tobulėti. Nesant galimybei vaikui augti savo tėvų šeimoje, pirmumo teisė teikiama vaiko globai šeimoje, kurioje jis galėtų tinkamai augti ir vystytis.

Iki 2018 metų laikinoji vaiko globa (rūpyba) buvo pavedama giminaičiams, šeimynoms ar globėjams, globos institucijoms. 2018 metų sausio 1 dieną įsigaliojo Socialinių paslaugų įstatymo pataisos, kuriomis įteisinti profesionalūs budintys globotojai, išipareigojantys bet kuriuo paros metu nedelsdami priimti vaiką į šeimą ir juo rūpintis, kol jis bus grąžintas tėvams arba bus perkeltas į globėjų ar tėvių šeimą. Taip siekiama mažinti vaikų apgyvendinimo institucijose apimtis ir suteikti laikiną globą šeimoje, kur vaikui augti yra palankiausios sąlygos, nes „vaiko globa šeimoje (šėimos aplinkoje) vertintina kaip optimalus vaiko ugdymo ir socializavimo veiksnys“ (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 7). Šeima – pagrindinis socializacijos veiksnys, kurio dėka vaikas įgyja esminių socialinių žinių, susiformuoja įgūdžius bei gebėjimus, perima vertybes ir idealus, taisykles ir normas, būtiną gyvenant jį supančioje visuomenėje (Leliūgienė, 2002).

Socialinių paslaugų įstatymas (2018) apibrėžia, kad budintis globotojas – „fizinis asmuo, atitinkantis Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse globėjui (rūpintojui) keliamus

reikalavimus, išklauses globėjų ir įtėvių mokymus ir budinčių globotojų konsultavimo kursus, pagal su globos centru sudarytą tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartį prižiūrintis likusius be tėvų globos vaikus, socialinę riziką patiriančius vaikus, su kuriais nėra susietas giminystės ryšiais, arba šioje sutartyje nustatytais atvejais teikiantis kitokią pagalbą vaiko tėvams, siekiant grąžinti vaiką į šeimą“. Budintis globotojas apgyvendina ir prižiūri vaiką savo šeimoje, užtikrina jam emocinį bei fizinį saugumą, vaiko poreikius atitinkantį ugdymą, auklėjimą, kasdienę priežiūrą, vykdo kitas teises ir pareigas, numatytas Socialinių paslaugų įstatyme.

Budintis globotojas vykdo vaiko priežiūrą tol, kol baigsis vaiko laikinoji globa (rūpyba) ir vaikas bus grąžintas biologiniams tėvams, jam bus nustatyta nuolatinė globa (rūpyba) ar jis bus įvaikintas, taip pat kriziniais atvejais, kai vaiką reikia skubiai, bet kuriuo paros metu apgyvendinti saugioje aplinkoje, taip pat siekiant suteikti laikiną atokvėpį kitiems budintiems globotojams, socialiniams globėjams, globėjams giminaičiams, šeimynos dalyviams (Socialinių paslaugų įstatymas, 2018). Budintis globotojas vienu metu negali prižiūrėti daugiau kaip 3 vaikų, o bendras vaikų skaičius budinčio globotojo šeimoje su savais vaikais negali viršyti 6. Išimtyms taikomos tais atvejais, kai neišskiriami broliai bei seserys ir tai raštu suderinta su globos centru ir budinčiu globotoju.

Apibendrinant galima teigti, kad šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali augti, vystytis ir tobulėti. Profesionalūs budintys globotojai, įsipareigoja bet kuriuo paros metu nedelsdami priimti vaiką į šeimą ir juo rūpintis, užtikrina jam emocinį bei fizinį saugumą, vaiko poreikius atitinkantį ugdymą, auklėjimą, kasdienę priežiūrą, vykdo kitas teises ir pareigas, numatytas Socialinių paslaugų įstatyme, kol jis bus grąžintas tėvams arba bus perkeltas į globėjų ar įtėvių šeimą.

1.3 Budinčio globotojo veiklos sritys

Teikiant socioedukacinę pagalbą budintys globotojai vadovaujasi Vaiko globos organizavimo nuostatais (2018) bei Lietuvos Respublikos įstatymais, tarptautiniais juridiniais aktais, kurie tiesiogiai susiję su vaiko gerove ir jo socializacijos užtikrinimu. Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašas (2019) apibrėžia, kad budintis globotojas, prižiūrėdamas, globodamas (besirūpindamas) vaiką:

- užtikrina vaiko saugumą ir pasitikėjimą skatinančius santykius;

- skatina dvasinį ir moralinį vaiko tobulėjimą, stiprina vaiko savivertę, ugdo jo pareiškumą;
- užtikrina reikiamą paramą vaiko gerovei;
- skatina vaiką kurti ir palaikyti ryšius su bendraamžiais, šeima, kitais vaikui svarbiais asmenimis;
- atsako už individualaus pagalbos vaikui plano įgyvendinimą;
- konsultuojasi su globos centro specialistais dėl reikiamos pagalbos vaikui;
- užtikrina vaiko saugumą, nepalieka jo be tinkamos priežiūros;
- bendradarbiauja su sveikatos priežiūros įstaigų, švietimo ir ugdymo, socialinių paslaugų įstaigų specialistais, rūpinasi vaiko ugdymu, sveikatos priežiūra ir kt.;
- naudojami globos centro siūloma pagalba, analizuoja ir vertina savo veiklą, tobulina savo profesinę kompetenciją ir dalyvauja supervizijose;
- vykdo kitas funkcijas, reikalingas siekiant užtikrinti vaiko fizinę, emocinę, socialinę gerovę.

Jau daugiau nei prieš dešimtmetį mokslininkų aptartos vaiko globos esminės kryptys, kurios anksčiau daugiausiai buvo taikomos institucinės globos ar šeimynų kontekste, tačiau jos atitinka ir šių dienų budinčio globotojo veiklos gaires. Leliūgienė (2002) teigia, kad visų socialiai ugdomų subjektų veikla turi numatyti tarpusavyje susijusias tris kryptis:

- socialinio patyrimo perdavimas (organizavimas) vaikams ir sąlygų jų savirealizacijai, asmenybės vystymuisi, jos aktyvumui šeimoje bei artimiausioje aplinkoje sudarymas;
- ugdančios aplinkos šeimoje ir artimiausioje jos kaimynystėje sukūrimas; socialiai reikšmingų grupinių ir kolektyvinių bendravimo normų, vertybių, turinčių didelę įtaką geram psichologiniam, emociniam klimatui, supančiam asmenybę, formavimas;
- asmenybės realizacijos ir socialinės rehabilitacijos procesai, užkertantys kelią asocialaus elgesio pasireiškimui bei užtikrinantys socialinę pagalbą ir ginantys vaikus, neleidžiant pasireikšti socialinei deadaptacijai ir įjungiantys juos į normalią gyvenimišką veiklą.

Apibendrinant galima teigti, kad budintis globotojas savo veikla užtikrina vaiko saugumą, skatina dvasinį ir moralinį vaiko tobulėjimą, stiprina vaiko savivertę, ugdo jo pareiškumą, skatina vaiką kurti ir palaikyti ryšius su bendraamžiais, šeima, kitais vaikui svarbiais asmenimis. Globotojas atsako už individualaus pagalbos vaikui plano įgyvendinimą, konsultuojasi su globos

centro specialistais dėl reikiamos pagalbos vaikui, naudojasi globos centro siūloma pagalba, analizuoja ir vertina savo veiklą, tobulina savo profesinę kompetenciją ir dalyvauja supervizijose, vykdo kitas funkcijas, reikalingas siekiant užtikrinti vaiko fizinę, emocinę, socialinę gerovę.

1.4 Budinčio globotojo kompetencija ir kvalifikacija

Nuo budinčio globotojo kompetencijos tiesiogiai priklauso globojamo vaiko situacija, todėl „reikia turėti ne tik žinių, bet ir gebėjimų (Stražinskaitė, 2018, p. 34)“. „Socioeducaciniam darbui su vaikais reikia įvairių gebėjimų: gebėjimo atidžiai klausyti, išsakyti savo pageidavimus, gebėjimo bendrauti, ugdyti gyvenimiškus įgūdžius, mokyti kurti santykius ar mokyti vaiką lemti savąją socializaciją. Efektyvią socialinę pagalbą paveikia ir gebėjimas laiku pasibelsti į vaiko širdį (Vosyliienė, 2009, p. 7)“.

Kaip teigia Snieškienė (2001), vaikų globa apima daugelį funkcijų ir daugelį vaidmenų, todėl jai reikalingos įvairios kompetencijos. „Dabartinėje visuomenėje auginant vaikus susiduriama su nuolat didėjančiais reikalavimais tėvams, o dėl globojamų vaikų poreikių specifiškumo kyla dar aukštesni globėjo kompetencijos siekiai (Stražinskaitė, 2018, p. 37)“. Staskevičienė ir Bankauskienė (2012) teigia, kad pagal tradicinę paradigmą globėjai yra socioeducacinės paslaugos – globos – teikėjai, o vadovaujantis moderniuoju požiūriu, jie traktuojami kaip specialistai, savo srities profesionalai. „Pagal globėjų profesionalizacijos paradigmą, globėjai kaip edukacinės-terapinės paslaugos teikėjai, tampa socioeducacinės komandos, dirbančios vaiko labui, nariais (Stražinskaitė, 2018, p. 30)“. Leliūgienės (2002) teigimu, socialinė pedagoginė veikla su vaikais, likusiais be tėvų globos, priskirtina socialinei reabilitacijai ir reikalauja specialaus pasirengimo, gero metodikos ir technologijos įvaldymo.

LR Civilinio kodekso (2019) 3.270 straipsnis numato, kad vaiko globėjo (rūpintojo) pasirengimą globoti (rūpintis) organizuoja savivaldybių administracijos, globos centrai, kitos šio darbo patirties turinčios organizacijos ir institucijos. Budintys globotojai rengiami pagal Globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, įtėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo (GIMK) programą. Ši programa, patvirtinta Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. BV-66. Programą įgyvendinti turi teisę Valstybės vaiko teisių apsaugos ir

įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atestuoti asmenys (darbuotojai). Budintiems globotojams ši programa padeda ugdyti ir stiprinti būtinus penkis gebėjimus:

- Saugios aplinkos užtikrinimas ir fizinių poreikių tenkinimas.
- Vaiko poreikių tenkinimas ir raidos sunkumų kompensavimas.
- Vaiko ryšių su jo biologine šeima užtikrinimas.
- Pagalba vaikui, užmezgant saugius ir patvarius ryšius.
- Bendradarbiavimas sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.

Įvadinių mokymų metu dalyviams suteikiama žinių, pateikiama informacija. Taip pat, pasitelkiant situacinius žaidimus, praeities savianalizę, siekiama aktyvinti dalyvius analizuoti ir vertinti pasirinkimo motyvacijos tikrumą, priežastis, tvirtumą, mokoma vertinti savo gebėjimus (Giedrimas, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų laikinosios globos neįmanoma reglamentuoti vien tik tikslų ir uždavinių sąrašu – vaikui būtina humaniška aplinka, nuolatinė pagalba ir palaikymas, todėl globotojas turi gerai suprasti ir jausti vaiko pasaulį, reikia būti intuityviam ir empatiškam, mokėti rasti kelius į vaiko širdį. Nekūrybiškas, nenuoširdus priėjimas, formalūs santykiai ar pernelyg aukšti reikalavimai sukelia neigiamas pasekmes, todėl globotojui būtinos ne tik žinios, bet ir atitinkamos asmeninės savybės.

1.5 Budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos

„Pateikiamuose globos apibrėžimuose akcentuojamas teisinis, pedagoginis ir socialinis aspektai (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 12)“, todėl budinčio globotojo funkcijos vaiko laikinosios globos kontekste gali būti nagrinėjamos keliais aspektais. Siekiant nustatyti budinčio globotojo socioedukacines funkcijas, vaiko globa bus aptariama socioedukaciniu aspektu.

Socioedukacinės funkcijos apima globojimo, auklėjimo ir švietimo procesus (Leliūgienė, 2002). Kvieskienė (2003) teigia, kad socialinė edukacija – edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampančius asmenis ir atstumtuosius. Barker (cit. Leliūgienė, 2002) pažymi, kad socioedukacinės pagalbos teikimas yra mokslas bei praktika, padedanti žmonėms pasiekti efektyvų psichosocialinį funkcionavimą bei lemianti socialinius pokyčius stiprinant žmonių socialinę gerovę.

Pasak Leliūgienės (2002), socialinis ugdymas – tai procesas, kurio tikslas suformuoti socialiai reikšmingas vaiko asmenines savybes: pareigingumą, atsakingumą, savarankiškumą, kurios turi didelę reikšmę jo socializacijai. Taip pat socialinis ugdymas turi praktiškai - orientuotą pobūdį, tai suprantama kaip konkrečių savybių formavimas konkrečiam vaikui, išskiriant skirtingus ugdymo aspektus: fizinį, estetinį, darbinį ugdymą ir kt. (Leliūgienė, 2002). Staskevičienė (2007) teigia, kad globėjų šeima, be įprastų šeimos funkcijų (kurti aplinką, maitinti, aprūpinti), atlieka koordinavimo (su pedagogais, specialistais, giminaičiais, valstybės institucijomis) funkciją, be to, ypač stipri terapinė-prevencinė funkcija.

„Globos sąvoka dažniausiai pasitelkiama kalbant apie socialines problemas, tačiau šis reiškinys neatskiriamas nuo pedagogikos ir ugdymo, nes globa socialinio gyvenimo plotmėje atlieka edukacinę funkciją (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 8)“. Pasak Pabedinskienės (2004), nagrinėjant vaiko globą pedagoginiu aspektu, būtina paanalizuoti pedagoginį procesą. Jovaiša (2002) teigia, kad ugdymas, kaip bendravimas, sudaro sąlygas keistis vertybine ir kitokia patirtimi, tai yra ugdytinio ir ugdytojo sąveika. Bitino (2000) nuomone, pedagoginė (ugdomoji) sąveika esti tada, kai vienas asmuo savo veikla siekia tobulinti kitų individų asmenybę. Pabedinskienės (2004) teigimu, vaiko globos procese vyksta nuolatinis pedagoginis procesas, kurį nuolat reguliuoja ir sąlygoja objektyvios kultūros vertybės, ekonominės sąlygos, ugdytojų ir ugdytinių psichologija, etika, tarpusavio santykiai, kolektyvas ar grupės ir jų nuostatos, pedagogo, t.y. vaiko globėjo, gebėjimai organizuoti, valdyti situacijas ir įvykius, daryti ugdomąjį poveikį.

Bitinas (2013) teigia, kad globotojas – asmuo, kuris rūpinasi neveiksniais asmenimis (vaikais ir suaugusiais), atsako už jų gyvenimo organizavimą; globotojo funkcijos priklauso nuo konkrečių globos sąlygų, tačiau visada auklėjamoji paskirtis yra esminė. Pasak Leliūgienės (2002), kiekvienam vaikui sėkmingai augti ir ugdytis reikia šeimos, kuria jis galėtų džiaugtis, jaustūsi saugus. Šeima sudaro geriausias sąlygas vaikui visapusiškai vystytis. Susidarę šeimos ir vaiko santykiai yra pagrindas toliau plėtoti santykius su aplinka, pasirengti visuomeniniam gyvenimui.

Vaikų globa apima daugelį socioedukacinės veiklos funkcijų, pavyzdžiui, apsaugą, priežiūrą, sveikatos priežiūrą, ugdymą, fizinę ir emocinę paramą (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Budinčio globotojo socioedukacinių funkcijų apibrėžtis įstatymais nėra reglamentuota, tad galima daryti prielaidą, kad globotojas šias funkcijas atlieka intuityviai, remdamasis tėvystės

įgūdžiais ir vaiko poreikių supratimu. Kaip teigia Staskevičienė, Bankauskienė (2012), vaikus globojančią šeimą galima įvardinti kaip neformalią socialinę instituciją, atliekančią edukatoriaus vaidmenį, nes globėjų šeima atlieka ugdytojo, globėjo, lavintojo, švietėjo / mokytojo funkcijas.

Termino „globa“ semantinė analizė rodo, kad, besirūpinant globotiniu, yra atliekamos tokios pagrindinės funkcijos: saugoma, globojama, prižiūrima, teikiama pagalba ir parama, ligos atveju slaugoma (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Remiantis jau išdėstytais teiginiais, išskirtinos šešios pagrindinės budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos: auginimas, švietimas ir lavinimas, auklėjimas, saugios aplinkos kūrimas, globa, bendravimas.

Esminių vaiko poreikių tenkinimas – auginimas ir vaiko priežiūra. Teigiama, kad globos terminas, plačiąja prasme vartojamas tiek biologinių, tiek globojamų vaikų ugdymo funkcijai apibūdinti ir siejamas su auginimu (Stražinskaitė, Zaleskienė, 2017). Auginimo funkcijos – priežiūra, maitinimas, aprūpinimas, slauga. Anot Jovaišos (cit. Stražinskaitė, 2017), auginimas – pati elementariausia funkcija, nes gimęs vaikas yra prižiūrimas, saugomas. Ši funkcija yra pirmapradė ugdymo funkcija. Bitinas (2011) (cit. Stražinskaitė, 2017) teigia, kad auginimo terminas visų pirma rodo šeimos realijas, o ugdymo terminas – visuomenės poreikį rengti visaverčius aktyvius savo narius. Taigi, galima daryti prielaidą, kad laikinai budinčio globotojo šeimoje globojamas vaikas patiria šeimos meilę, prigimtinių globotojų rūpestį, nes čia jam yra sudaromos tokios sąlygos. Kaip augindamas biologinį vaiką, taip ir globodamas, budintis globotojas, remdamasis savo patirtimi, žiniomis ir įgūdžiais, prižiūri vaiką, rūpinasi jo sveikata ir higiena, užtikrina sveiką ir visavertę mitybą.

Švietimas ir lavinimas. Vaikas turi teisę mokytis, siekdamas visapusiškai ugdyti savo asmenybę, talentą, protinius ir fizinius gebėjimus ir juos nuolat tobulinti (LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2019). Pasak Leliūgienės (2002), socializacijos veiksnys, turintis tokią pačią svarbą sėkmingai vaiko socializacijai, kaip ir šeima – švietimas. Per jį vaikas susitapatina su vertybėmis, vyraujančiomis konkrečioje visuomenėje. Dalyvaudamas žinių perėmimo procese, vaikas ne tik įgyja išsilavinimą, bet ir adaptuojasi prie gyvenimo visuomenėje.

Labai svarbu, kad laikinoje globoje atsidūręs vaikas turėtų galimybę mokytis ir lavintis – tęsti savo pradėtą ugdymosi procesą arba pradėti naują. Kadangi ši veikla tiesiogiai priklauso nuo globotinio amžiaus, galima būtų išskirti kūdikių, vaikų ir paauglių grupes. Jei kūdikių lavinimas, kaip budinčio globotojo socioedukacinė veikla, labiau apsiriboja paties globotojo kompetencijomis, tai vyresnių vaikų ir paauglių mokymosi ir lavinimo procesas priskirtinas

ugdymo įstaigoms. Budinčio globotojo veikla pastaruoju atveju apsiriboja bendradarbiavimu su ugdymo įstaiga ir pagalba namuose, tuo metu kūdikių lavinimas tenka patiems globotojams. Kadangi paprastai globojamų vaikų mokymosi procese trūksta tęstinumo, jie perkeliama iš vienos mokyklos į kitą, o tai gali turėti neigiamos įtakos vaiko mokymuisi, todėl būtinas glaudus bendradarbiavimas tarp globotojų ir ugdymo įstaigos (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012).

Pasak Leliūgienės (2002), pedagoginė veikla – tai viena iš profesinės veiklos sričių, kuria siekiama perduoti sociokultūrinę patirtį mokant ir ugdant vaikus, sudarant sąlygas asmenybės vystymuisi. Ji vykdoma: ikimokyklinių įstaigų pedagogų, mokytojų, dėstytojų ir panašiai; įvairių tipų švietimo įstaigose: darželiuose, mokyklose, papildomo ugdymo institucijose. Tokių įstaigų veikla turi norminį pobūdį, nes ji reglamentuojama švietimo standartais, planais, programomis. Pedagoginė veikla yra nenutrūkstama, tolygiai nukreipta į visus vaikus.

Auklėjimas. Viena iš sudėtingiausių budinčio globotojo socioedukacinių funkcijų – globotinio auklėjimas. Auklėjimas – santykių su aplinka, veikla ir savimi tobulinimas. Auklėjimas grindžiamas – mokomės to, kuo gyvename; tokiu atveju vertybės perimamos emociniu pagrindu, kad ja vadovautųsi praktinėje veikloje, vadinasi, auklėjimo esmė – pratybos, kaip rinktis vertybes, kaip pasirengti spręsti gyvenimiškąsias problemas, konfliktus, kas nulemia autonomiškos asmenybės formavimąsi (Bitinas, 2000). Tačiau į laikiną globą vaikai patenka iš labai skirtingų situacijų, turi savo socialinę patirtį ir jiems taikytus (ar netaikytus) auklėjimo principus, dažnai tokių vaikų raida yra sutrikusi. Jovaiša (1995) teigia, kad auklėjimas nėra stichiškas procesas. Tai tikslingas asmenybės dvasinis ugdymas. Auklėjimo tikslingumo principas nesuderinamas su stichiško, spontaniško vaikų auklėjimo teorijomis. Jis reikalauja sąmoningo asmenybės ugdymo, vadovavimo asmenybės tapsmui. Ugdymas yra specifinė žmogaus santykių, o ne tik tam tikro elgesio plotmė, todėl ugdymo sistemos negali būti pagerintos skatinant kokią nors specifinę techniką ar administravimą, nes mokytojo elgesys (veiksmas) nevirsta tiesiogiai analogišku vaiko elgesiu (Brandišauskienė, 2015, cit. Stražinskaitė, 2017).

Taigi, galima daryti prielaidą, kad auklėjimo procese budintys globotojai gali išsikelti specialaus auklėjimo tikslus. Pasak Bitino (2000), specialaus auklėjimo tikslai – socialinės kompetencijos ugdymas, socialinės integracijos ir adaptacijos, socialinio dalyvavimo prielaidų sudarymas, rengimas savarankiškam gyvenimui. Šių tikslų siekiama įvairia auklėjamąja sąveika, kuria siekiama ugdyti vertybių sistemą, formuoti dorinio elgesio, bendravimo ir kitos veiklos įgūdžius, motyvaciją, psichologinėmis, pedagoginėmis ir medicininėmis priemonėmis,

atsižvelgiant į individualybę, raidos specifika ir sveikatos būklę, kompensuoti, redukuoti antrines raidos sutrikimo pasekmes (asmenybės, elgsenos, bendravimo nukrypimus, apskritai socializacijos trūkumus. Globotojas turi taip ugdyti vaiką, kad jis taptų atsakingu visuomenės nariu, naudodamasis savo teisėmis ir laisvėmis laikytusi visuotinai pripažintų elgesio normų (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2019).

Viena iš auklėjimo sudedamųjų dalių yra socialinis ugdymas. „Asmuo, globojantis vaiką, atlieka socialinio edukatoriaus vaidmenį (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 13)“. Pasak Leliūgienės (2002) – tai procesas, kurio tikslas suformuoti socialiai reikšmingas vaiko asmenines savybes (pareiškumą, atsakingumą, savarankiškumą, toleranciją...), kurios turi didelę reikšmę jo socializacijai. Socialinis ugdymas orientuotas į tokių vaiko asmeninių savybių formavimą, kurios apibūdina individą kaip visavertį visuomenės narį.

Saugumas. Laikinojoje globoje vaikai dažniausiai atsiduria paimti iš nesaugios jiems aplinkos. Vaiko paėmimas iš jam nesaugios aplinkos – tai Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos vykdoma laikina vaiko teisių apsaugos priemonė vaiko saugumui užtikrinti, kai kyla grėsmė jo saugumui, sveikatai ar gyvybei. Vaikui nesaugi aplinka – vaiko gyvenamoji ar kita aplinka, kurioje kyla pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai dėl nepriežiūros, smurto ar kitų socialinės rizikos veiksnių (LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 20019).

Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašas (2019) apibrėžia, kad budintis globotojas, prižiūrėdamas, globodamas (besirūpindamas) vaiką, užtikrina jo saugumą.

Pasak Jovaišos (1995), saugos principas susijęs su rūpinimusi apsaugoti vaiką nuo aplinkos neigiamos įtakos, mokyti jį patį apsisaugoti, išvengti fizinės ar dvasinės žalos. Čia turima omenyje auklėtinio saugojimas nuo neigiamų ekologijos, klimato, maisto, asocialumo, subkultūros, amoralumo įtakų. Taigi labai svarbi globotojo funkcija – ne tik sukurti saugią aplinką namuose, saugoti nuo pavojų, bet ir mokyti globotinį apsisaugoti pačiam.

Globa. Globa, iki šiol sunkiai išreikšta pedagogikoje, yra ugdymo širdis (Wilde, 2013, cit. Stražinskaitė, 2017). Vaiko globa – pedagoginis procesas, kuris visada yra konkretus, gyvas, kūrybiškas procesas tarp ugdymo veikėjų, t.y. vaiko globėjo ir globojamo vaiko (Pabedinskienė, 2004). Anot Fisher ir Tronto (cit. Stražinskaitė, 2017) rūpinimasis / globa (angl. care giving) – realus darbas, teikiantis globą, turint tinkamą kompetenciją. „Globa nėra išreiškiamą vien atliekama veikla ir vaidmenimis – buvimas kartu ir yra etinė pozicija, prisiimta atsakomybė ir

įsipareigojimas. Suaugęs asmuo sąmoningai perleidžia save vaiko dispozicijai, stebi ir gilinaisi į jo poreikius ir pasaulėjautą, tokiu būdu tapdamas socialinių pokyčių vykdytoju (Stražinskaitė, 2017)“.

Svarbu paminėti, jog budinčio globotojo šeimoje vykstantys globotinio socioedukaciniai procesai dažnai vyksta labai natūraliai, siekiant savo pavyzdžiu išmokyti, suformuoti elgesį. Kaip teigia Jovaiša (1995), be elgesio pavyzdžių demonstravimo būna sunku suformuoti atitinkamus įpročius ir elgesio būdus. Vien pokalbių nepakanka, nes vaikai įdėmiai stebi suaugusiuosius – elgesį, išorę, rūbus ir pamėgdžioja jį. Kaip teigia Stražinskaitė ir Zaleskienė (2017), globa, kaip buvimo kartu patirtis, nėra vien vaidmuo, pasižymintis kompetencijų sąrašu, o jos santykio dalyvius perkuriantis įvykis. Jei tai būtų suprantama vien kaip vaiko poreikių tenkinimas ir apibrėžiama vien globotojų pedagogine kompetencija, ji neįvertintų suaugusiojo asmenybės raidos, kuri turi laiko bei emocinės ir vertybinės raiškos matmenis. „Globa nėra orientuojama vien į rezultatą ar problemos sprendimą. Globa šiuo aspektu nėra vien vaidmuo, kuriam būdingas kompetencijų sąrašas, o jos santykio dalyvius perkuriantis įvykis, kurį galima įvardyti asmens augimu arba pašaukimu (Stražinskaitė, 2017)“.

Bendravimas. Svarbiausia globos dalis – bendravimas, todėl šiame kontekste ugdymas reiškia, kad ugdytojas „kalba vaikui / su vaiku, o globa reiškia, kad suaugęs padeda vaikui kalbėti / pasakyti.“ (Jacobi, 2005, cit. Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Bitinas (2013) keitimąsi socialinėmis vertybėmis tarp individų ir jų grupių vadina bendravimu. Jo teigimu, bendravimas ir kita bendra veikla daro teigiamą poveikį vaiko elgesiui, kompensuoja intelektualinio, sensorinio ar emocinio vystymosi nepilnavertiškumą. Todėl svarbus socialinio ugdymo uždavinys – vaikų bendravimo gebėjimų ugdymas.

Bendravimu auklėtiniams tartum perduodami paties pedagogo požiūriai ir savybės, todėl jo negalima pakeisti jokių kitų poveikio būdų. Pasak Bitino (2013), daugelio psichologų nuomone, bendravimas ir veikla yra psichologijos mokslo bazinės sąvokos. Pedagogams priimtina samprata, kad bendravimas – tai dalijimasis socialinėmis vertybėmis žodžių, veiklų, išgyvenimų forma. Taigi, bendravimas yra labai svarbi globotojo ir globotinio santykių dalis, nes jis užtikrina pasitikėjimą, supratimą, emocinį ryšį, turtina vienas kito vidinį pasaulį. Globotojas, bendraudamas su globotiniu, perduoda savo sukauptą patirtį ir kuo ilgiau tas procesas tęsiasi, tuo daugiau globotinis gali perimti iš globotojo.

Apibendrinant galima teigti, kad būtinio globotojo socioeducacinių funkcijų apibrėžtis įstatymais nėra reglamentuota, tad galima daryti prielaidą, kad globotojas šias funkcijas atlieka intuityviai, remdamasis tėvystės įgūdžiais ir vaiko poreikių supratimu. Globėjų šeima atlieka ugdytojo, globėjo, lavintojo, švietėjo / mokytojo funkcijas.

2. BUDINČIO GLOBOTOJO SOCIOEDUKACINIŲ FUNKCIJŲ REALIZAVIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS KONTEKSTE: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

2.1 Tyrimo metodika ir organizavimas

Empirinio tyrimo uždaviniams pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, kurį Kardelio (2005) teigimu, galima apibūdinti kaip sistemingą, nestruktūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą. Kokybinių tyrimų metodai yra lankstūs, nes orientuoti į interpretaciją, o ne į skaičius ir yra rekomenduojami, kai norima sužinoti žmonių vertybines nuostatas, motyvaciją, patirtis.

Tyrimo duomenų rinkimui taikytas apklausos raštu metodas, pateikiant atviro tipo klausimus. Tyrimo metodo pasirinkimas grindžiamas tuo, kad apklausos raštu pagalba tikimasi gauti kokybiškus, atvirus ir informatyvius atsakymus bei duomenis. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Mikėnė (2014), apklausa raštu yra efektyvus kokybinio tyrimo metodas, kai planuojama pateikti jautrių klausimų, nes respondentai, atsakydami į klausimus raštu, gali pasirinkti jiems patogų pildymo laiką ir vietą, turi daugiau privatumo ir gali atviriau ir nuoširdžiau atsakinėti. Empirinių duomenų rinkimui pasirinktas apklausos raštu, siunčiamos elektroniniu paštu, metodas, kuris apibrėžiamas kaip savarankiškas klausimyno pildymas išvengiant interviuotojo įtakos, suteikiant daugiau privatumo ir patogumo respondentui (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014).

Tyrimo eiga. Klausimynas parengtas atlikus dalinę tyrimo objekto operacionalizaciją (žr. 1 lentelę), kurią sudaro trys diagnostinės sritys: budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos, kompetencijos ir globotojui teikiamos paslaugos realizuojant socioedukacines funkcijas.

1 lentelė

Tyrimo objekto operacionalizacija

Diagnostinė sritis	Indikatorius	Klausimas (-ai)
Budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos	vaiko priežiūra – saugumas, fizinių ir dvasinių poreikių tenkinimas, raidos sunkumų kompensavimas	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 13, 24
	vaiko auklėjimas – socialinės kompetencijos ugdymas, socialinė integracija ir adaptacija, rengimas savarankiškam gyvenimui	8, 9, 10, 11, 13, 24

	vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas – atstovavimas ugdymo ir gydymo įstaigose, tarpinstitucinis bendradarbiavimas	12, 13
Budinčio globotojo kompetencijos	asmeninės-vertybinės nuostatos, charakterio savybės	14, 15, 16, 19, 23
	žinios – GIMK mokymai, saviugda	17, 18, 20
Pagalba globotojui realizuojant socioedukacines funkcijas	gaunama pagalba – psichologo konsultacijos, tęstiniai mokymai, supervizijos, savigalbos grupės	21, 22
	pagalbos poreikis – informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas	21, 22, 24

Atliekant apklausą raštu informantų buvo prašoma atsakyti į 24 atviro tipo klausimus (žr. 1 priedą). Klausimai buvo pateikti *Word* formatu ir informantams nusiųsti elektroniniu paštu, apklausos atsakymai pateikti raštu ir gauti elektroniniu paštu.

Tyrimo duomenims analizuoti taikytas kokybinės turinio analizės metodas, kuris leidžia nustatyti esminius tiriamo reiškinių požymius, o rezultatų pagrindimas remiasi tiriamo teksto turiniu, iš jo išskirtomis kategorijomis ir subkategorijomis (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008).

Tyrimo dalyvių atsakymai buvo keletą kartų skaitomi, siekiant išskirti esminius aspektus ir nustatyti prasminius elementus. Turinio analizės metu kiekvienai diagnostinei sričiai suformuotos kategorijos, išskirtos subkategorijos ir pateikti įrodančių teiginių pavyzdžiai bei nurodytas informantų teiginių skaičius. Kategorizacijų lentelės su visais įrodančiais teiginiais pateikiamos prieduose (žr. 3 priedą).

2.2 Tyrimo dalyviai

Empirinis tyrimas buvo atliktas 2019 metų kovo–gegužės mėnesiais. Tyrimo dalyviai – 8 budintys globotojai, veiklą vykdantys įvairiuose Lietuvos miestuose, kurie buvo atrinkti derinant tikslinės ir patogiosios atrankos būdus. Pasirinkti informantai turi ne mažesnę kaip pusės metų laikinosios vaiko globos patirtį bei priklauso įvairių Lietuvos regionų vaikų globos centrams. Visi 8 tyrime dalyvavę informantai – moterys. Informantų duomenys taikant kodavimą pateikiami 2 lentelėje.

Informantų charakteristikos (N=8)

Informantas	Globotojo veiklos stažas	Globojamų vaikų amžiaus grupė	Veiklos vieta
I-1	3 metai	Nuo 0 iki 3 metų	Vilnius
I-2	11 mėnesių	Nuo 2 iki 10 metų	Šiauliai
I-3	1 metai 4 mėnesiai	Nuo 0 iki 7 metų	Alytus
I-4	2 metai	Nuo 0 iki 3 metų	Vilnius
I-5	1 metai	Nuo 0 iki 3 metų	Šiauliai
I-6	8 mėnesiai	Nuo 0 iki 3 metų	Šiauliai
I-7	2 metai	Nuo 4 iki 18 metų	Šiauliai
I-8	1 metai	Nuo 0 iki 9 metų	Ukmergė

Tyrimo metu vadovautasi etiniais tyrimo principais: suteikta informacija apie tyrimą, gautas informantų žodinis sutikimas dalyvauti tyrime, dalyviams paaiškinta, kam bus naudojama gauta informacija ir garantuotas jų duomenų naudojimas tik šiam tyrimui bei remtasi konfidencialumo principu.

2.3. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija

Pirmosios tyrimo diagnostinės srities **budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos** tikslas – remiantis informantų patirtimi atskleisti budinčių globotojų realizuojamas socialines edukacines funkcijas laikinai globojant vaiką. Siekiant identifikuoti, kokias socioedukacines funkcijas atlieka budintys globotojai, informantams buvo pateikta 14 klausimų, susijusių su jų globojamų vaikų patiriamomis problemomis, sveikatos būkle, raidos ypatumais ir specialiaisiais poreikiais, auklėjimo ypatumais ir pan. Atlikus apklausos tekstų turinio analizę, buvo išskirtos 3

kategorijos: vaiko priežiūra, vaiko auklėjimas bei vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Vaiko priežiūra	Sveikatos būklės gerinimas	„Vieną reikėjo išnešiot tiesiog, kol išsivalys nuo narkotinių medžiagų <...> Lankomos terapijos aktyvinti raidos veiklą ir bei taikomi kiti metodai sveikatinimui.“ (I-1)	5
	Raidos sunkumų kompensavimas	„<...> vėluoja raida (pats nevalgo, nevaikšto)“ (I-1) „Dažniausiai raida atsilieka.“ (I-6)	5
	Laisvalaikio organizavimas	„<...> Drauge keliaujame, iškylaujame, žaidžiame žaidimus, lankomės spektakliuose, kino teatruose, koncertuose, visuomeniniuose renginiuose.“ (I-4)	4
	Emocinė pagalba	„Emocinis nesaugumas, prieraišumo nebuvimas, valgymo ir tuštinimosi, miego sutrikimai.“ (I-1)	4
	Saugios aplinkos kūrimas	„<...> saugumo jausmo sukūrimas“ (I-1)	2
Vaiko auklėjimas	Savarankiškumo ugdymas	„<...> stengiuosi, kad pats save apsitarnautų ir išmuktų savimi rūpintis <...>“ (I-2)	6
	Taisyklių ir susitarimų laikymasis	„Sunku vaikams suvokti susitarimų (taisyklių) būtinumą.“ (I-8)	4
	Savivertės kėlimas ir pasitikėjimo savimi ugdymas	„<...> bendravimas su vaiku, išgyvenančiu mažą savivertę <...>“ (I-2)	3
	Socialinė integracija ir adaptacija	„Vaiko asmenybės stiprinimas ir integravimas į visuomenę.“ (I-8)	2
Vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas	Bendradarbiavimas su specialistais	„Nuolat tenka bendrauti su mokytojais, socialiniais darbuotojais, psichologais <...>“ (I-7)	8
	Atstovavimas ugdymo ir gydymo įstaigose	„Ligos atveju vedu pas gydytoją ir vykdau jo nurodymus. Teko ir ligoninėj porą kartų gulėti <...>“ (I-3)	2

Atlikus budinčių globotojų apklausos atsakymų turinio analizę pastebima, kad kategoriją **vaikų priežiūra**, sudaro penkios subkategorijos, kurių turinys atskleidžia, kokias socioedukacines

funkcijas atlieka globotojai, prižiūrėdami vaiką. Subkategorijų turinio analizė parodo, kad dažniausiai globotojams tenka rūpintis globotinių **sveikatos būklės gerinimu** (N=5) ir **raidos sunkumų kompensavimu** (N=5). Į laikiną globą patekę vaikai turi įvairių sveikatos sutrikimų, atsilieka jų raida: „*Vieną reikėjo išnešiot tiesiog, kol išsivalys nuo narkotinių medžiagų <...> Lankomos terapijos aktyvinti raidos veiklą ir bei taikomi kiti metodai sveikatinimui*“, „*Dažniausiai raida atsilieka.*“ Dauguma į budinčių globotojų šeimas patekusių vaikų turi fizinės sveikatos problemų, nes iki tol gyveno blogomis sąlygomis ir patyrė apleistumą, todėl „globėjams tenka visų pirma rūpintis globotinių fizine sveikata (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 112)“. Galima įžvelgti, kad sveikatos ir sutrikusios raidos problemų sprendimas budintiems globotojams yra prioritetinga vaiko priežiūros dalis. Kaip svarbią sritį informantai įvardija ir **vaikų laisvalaikio organizavimą** (N=4), išskirdami ne tik vaikų užimtumo, bet ir drauge praleisto laiko svarbą. Bitino (2013) teigimu, bendravimas ir kita bendra veikla daro teigiamą poveikį vaiko elgesiui, kompensuoja intelektualinio, sensorinio ar emocinio vystymosi nepilnavertiškumą. Informantai atskleidė, kad kita svarbi sritis – **emocinė pagalba** (N=4), kuri teikiama siekiant kompensuoti praeityje patirtą žalą: „*Emocinis nesaugumas, prierašumo nebuvimas, valgymo ir tuštinimosi, miego sutrikimai*“. Turinio analizė atskleidė, kad globotojai laikinoje globoje atsidūrusiems vaikams siekia **sukurti saugią aplinką** (N=2). Informantų teigimu, jiems tenka atstatyti arba sukurti saugumo jausmą globojamiems vaikams. Saugios aplinkos kūrimas suvokiamas kaip fizinio saugumo užtikrinimas, priežiūra, apsauga nuo žalingo socialinės aplinkos poveikio ir tinkamas mikroklimatas (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012).

Kita svarbi kategorija – **vaiko auklėjimas**, kuri, remiantis turinio analizės duomenimis, suskirstyta į keturias subkategorijas. Kaip dažniausią vaiko auklėjimo priemonę informantai pateikia **savarankiškumo ugdymą** (N=6). Pasak Staskevičienės ir Bankauskienės (2012), globotinių rengimas savarankiškam gyvenimui yra viena svarbiausių globėjų funkcijų, o Leliūgienės (2003) teigimu, pagrindinis socioedukacinio darbo tikslas – vaikų rengimas savarankiškam gyvenimui. „Globėjai vaiko atsineštą biologinį pradą turi užpildyti emociniu, dvasiniu turiniu, formuoti globotinio asmenybę ir ruošti jį savarankiškam gyvenimui (Rimkus, 2016, p. 110). Budinčių globotojų siekis ugdyti vaiko savarankiškumą apibūdinamas kaip skatinimas atlikti tam tikrus darbus, turėti pareigas namuose, „<...> *stengiuosi, kad pats save apsitarnautų ir išmokytų savimi rūpintis <...>*“. **Taisyklių ir susitarimų laikymasis** (N=4) budintiems globotojams, kaip ir tėvams, auklėjant vaikus, yra tinkamo elgesio skatinimas,

drausminimo ir ribų nustatymo priemonė. „<...> globojami vaikai dažnai ateina iš pedagogiškai apleistos aplinkos, nesusiformavę drausmės, socialinės tvarkos įgūdžių, todėl būtina kontrolė, tvarkos, ribų pojūčio, drausmingumo ugdymas (Rimkus, 2016, p. 111). Auklėjant vaikus, informantų nuomone, svarbus **savivertės kėlimas ir pasitikėjimo savimi ugdymas** (N=3) bei **socialinė integracija ir adaptacija** (N=3). Leliūgienės (2003) teigimu, vienas svarbiausių socialinio ugdymo veiklos organizavimo principų yra „padėti sukurti tokias sąlygas žmogaus veiklai mikroaplinkoje, kurioje, nežiūrint į jo fizinius trūkumus, dvasinius nuopuolius, asmeninius praradimus arba krizes, asmuo galėtų gyventi, išsaugodamas savivertės jausmą ir pagarbą sau jį supančių žmonių atžvilgiu (Leliūgienė, 2003, p. 387). Vienas iš informantų nurodė, kad siekiant užtikrinti vaiko gerovę, svarbiausia yra „*Vaiko asmenybės stiprinimas ir integravimas į visuomenę.*“ ir, kaip vieną iš teikiamos pagalbos sričių, nurodė socialinę integraciją į visuomenę. Kitas informantas reikšmingu nurodo socialinių įgūdžių ugdymą, kaip sėkmingą socialinės integracijos pagrindą.

Trečioji reikšminga kategorija – **vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas**, kurią sudaro dvi subkategorijos. Iš šios kategorijos turinio matyti, kad budintiems globotojams reikšmingiausias **bendradarbiavimas su specialistais** (N=8), šią funkciją nurodė visi apklausoje dalyvavę informantai. Specialistų poreikis laikinoje globoje esantiems vaikams įvardijamas kaip siekis išspręsti globojamo vaiko problemas („*Bendradarbiaujame su visais reikalingais specialistais pagal poreikį – medikais, psichologais, ugdymo įstaigų darbuotojais*“). Mažiausiai informantų minėtas **atstovavimas ugdymo ir gydymo įstaigose** (N=2). Išanalizavus šiuos duomenis, galima daryti prielaidą, kad budintys globotojai retai perima šią koordinavimo funkciją iš globos centro, kuris „įgyvendina vaiko, kurį prižiūri budintis globotojas, globėjo (rūpintojo) ir vaiko atstovo pagal įstatymą teises bei pareigas. Globos centras gali suteikti įgaliojimus budinčiam globotojui atstovauti vaikui sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, švietimo ar kitose įstaigose, institucijose, organizacijose (Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašas, 2019). Visgi, remiantis pirmosios kategorijos apie vaikų priežiūrą duomenimis, teigiančiais, kad informantai rūpinasi globotinių sveikata, galima daryti prielaidą, kad globotojai tiesiogiai bendradarbiauja su vaiko gydytoju ar kitais specialistais, tačiau ne visais atvejais atstovauja globotinį kaip įstatyminis atstovas, pvz. priima sprendimus dėl įstaigos pasirinkimo ir pan.

Apibendrinant šią diagnostinę sritį, galima daryti prielaidą, kad vaiko priežiūra budinčio globotojo šeimoje yra esminių vaiko poreikių patenkinimas ir apima daugelį socioedukacinės veiklos funkcijų – priežiūrą, sveikatos gerinimą, ugdymą, fizinę ir emocinę paramą. Vaiko auklėjimas ir socializacija yra viena svarbiausių budinčio globotojo realizuojamų socioedukacinių funkcijų, kuria siekiama ugdyti vertybių sistemą, formuoti dorinio elgesio, bendravimo ir kitos veiklos įgūdžius, motyvaciją, kompensuoti socializacijos trūkumus. Vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas, kaip socioedukacinė funkcija, budintiems globotojams yra labai svarbi teikiant pagalbą ir dirbant komandoje su kitų sričių specialistais, tačiau jie ne visais atvejais atstovauja globotinį kaip įstatyminiai atstovai, palikdami šią funkciją vykdyti globos centrui.

Siekiant atskleisti **budinčio globotojo kompetencijas**, kurios reikalingos laikinai globojant vaiką ir realizuojant socioedukacines funkcijas, tyrimo dalyvių buvo paprašyta atsakyti į 8 atviro tipo klausimus apie jų vertybes, asmenines savybes, įgūdžius, gebėjimus ir žinias. Atlikus atsakymų kokybinę turinio analizę, išskirtos penkios teminės kategorijos (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Gebėjimai	Pedagoginės žinios	„Psichologinių, pedagoginių, raidos, vaiko dvasingumo, medicininių.“ (I-2)	4
	Praktiniai įgūdžiai	„<...> ugdomės per praktiką <...>“ (I-8)	3
	Streso valdymas	„<...> gebėjimas išlikti ramiai stresinėse situacijose <...>“ (I-4)	3
	Organizaciniai įgūdžiai	„<...> organizacinių gebėjimų <...>“ (I-8)	2
Charakterio savybės	Kantrybė	„<...> kantrybės ir atjautos.“ (I-1)	4
	Pozityvus požiūris	„<...> pozityvus požiūris į vaiką <...>“ (I-2) „<...> pozityvas <...>“ (I-8)	3
	Ramybė / emocinis stabilumas	„<...> emocinis stabilumas <...>“ (I-6)	3
Vertybinės nuostatos ir motyvacija	Teigiami pokyčiai	„Džiugina, kai globojami vaikai keičiasi į gerąją pusę. Didžiuojuosi, kai matau kad ir mažičius teigiamus pokyčius.“ (I-3)	5
	Meilė vaikams	„<...> meilės vaikams <...>“. (I-5)	3
	Rezultatai	„Džiugina įdėtos pastangos ir gaunami rezultatai.“ (I-6)	3

Saviugda	Seminarai ir mokymai	„Nuolatiniai seminarai, mokymai <...>“ (I-1)	5
	Kitų globotojų patirtis	„Savo kompetencijas bei gebėjimus ugdau lankydamą globėjų savitarpio pagalbos grupes <...>“ (I-4)	3
	Knygos, straipsniai	„<...> skaitydama mokslinę literatūrą <...>“. (I-2)	2
GIMK mokymai	Žinių gilinimas	„Pagilinau žinias, naujų gebėjimų neįgijau.“ (I-1) „<...> sustiprinau savo žinias <...>“ (I-8)	4
	Žinių įgijimas	„Supratimo, kaip jaučiasi vaikas, netekęs įprastos aplinkos, žinių, kur ir kaip ieškoti pagalbos.“ (I-5)	3

Kategorijoje **gebėjimai** išskirtinos keturios subkategorijos, kurių turinio analizė atskleidžia, kokių būdinčio globotojo kompetencijų reikia laikinai globojant vaiką. Subkategorijų analizė rodo, kad dažniausiai informantai paminėjo **pedagoginių žinių** (N=4) reikalingumą. Vienas iš informantų nurodė, kad „<...> reikia turėti darbo su vaikais patirtį, didelį bagažą pedagoginių žinių, pažinti vaiko raidos etapus, sugebėti atliepti vaiko poreikius, pažinti jį.“ Šios subkategorijos turinio analizė atskleidė, kad budintis globotojas turi turėti platų spektrą žinių, kurios padeda vykdyti socioedukacines funkcijas („*Man gelbėja didelė darbo su vaikais patirtis, pedagoginės žinios, vaiko raidos etapų ypatumų žinojimas*“). Kitas svarbus informantų įvardytas gebėjimas – **praktiniai įgūdžiai** (N=3). Visų į laikiną globą patenkančių vaikų situacija ir patirtis skirtinga, tačiau dažniausiai globotiniai būna augę socialinę riziką patiriančiose šeimose, tad jų problemos yra specifinės ir skiriasi nuo globotojo biologinių vaikų. Todėl ne visada gali pakakti motinystės ar tėvystės įgūdžių, įgytų auginant nuosavus vaikus, nors ta patirtis ir praverčia, informantai pažymi, jog ugdo savo gebėjimus per praktiką: „*Su kiekvieno vaiko atėjimu į šeimą įgaunama labai vertinga patirtis*“. „Vienas iš biologinio vaiko auginimo ir globojimo skirtumų – dažnu atveju į globėjų šeimą vaikas patenka pažeistas, patyręs nepriežiūrą, apleistumą ar net smurtą <...>, todėl klysta tie globėjai, kurie mano, kad jų patirtis auginant biologinius vaikus bus visiškai pakankama globojant. Globa – tai ne tik balto lapo, kuriuo gimęs tampa biologinis vaikas, užpildymas, globa – klaidingų, žeidžiančių įrašų tame lape panaikinimas arba bent išblukinimas bei naujų įrašymas (Rimkus, 2016, p.108).

Dar viena svarbia gebėjimų sritimi informantai įvardija **streso valdymą** (N=3), nes jų nuomone labai svarbu „*Turėti atsparumą stresinėse situacijose*“. Dėl dažnos globojamų vaikų

kaitos, jų patiriamų problemų, budintys globotojai dažnai patiria stresą bei sunkumų globos procese, todėl streso valdymas yra labai aktualus. Vienas iš informantų atskleidžia, kad „<...> *gebėjimas išlikti ramiai stresinėse situacijose* <...>“ labai padeda globos procese. Dar vienas svarbus gebėjimas – **organizaciniai įgūdžiai** (N=2). Kadangi budintys globotojai nuolat rūpinasi globotiniais, sprendžia jų problemas, užimtumo klausimus ir organizuoja laisvalaikį, realizuojant šias socioedukacines funkcijas, jiems reikia turėti organizacinių įgūdžių.

Analizuojant kategoriją **charakterio savybės**, galima matyti, kad informantai įvardijo tris svarbiausias savybes, kurios suskirstytos į subkategorijas: **kantrybė** (N=4), **pozityvus požiūris** (N=3) ir **ramybė / emocinis stabilumas** (N=3). Daugiausia informantų teigia, jog budinčio globotojo veikloje labiausiai reikalinga kantrybė, nes laikinai globojami vaikai reikalauja ypatingo dėmesio („*Padeda kantrybė* <...>“). Be to, galima suprasti, kad budinčiam globotojui taip pat svarbu turėti pozityvų požiūrį ir būti ramiam bei emociškai stabiliam, taigi turėti teigiamas charakterio savybes, kurios galėtų užtikrinti vaikui palankų psichologinį mikroklimatą ir ramią emocinę aplinką.

Kategorijoje **vertybinės nuostatos ir motyvacija** yra išskirtos trys subkategorijos: teigiami pokyčiai, meilė vaikams ir rezultatai. Subkategorijų turinio analizė parodė, kad budinčius globotojus labiausiai motyvuoja **teigiami pokyčiai** (N=5), kuriuos jie pastebi laikinai globojant vaiką šeimoje („*Džiugina, kai globojami vaikai keičiasi į gerąją pusę. Didžiuojuosi, kai matau kad ir mažyčius teigiamus pokyčius*“) bei **rezultatai** (N=3), pasiekiami kasdieniu darbu („*Džiaugiuosi ir didžiuojuosi viskuo, ką darau ir tai duoda gerą rezultatą*“). „Galimybė pamatyti savo pastangų rezultatą, savo veiksmais nulemti pokytį, yra svarbi kiekvieno žmogaus socializacijos dalis“ (Rimkus, 2016, p. 111). Svarbiausia budinčio globotojo vertybine nuostata informantai nurodo **meilę vaikams** (N=3). Pasak Rimkaus (2016), globotinis turi jausti, kad jis yra ir bus mylimas, nepaisant pasitaikančių blogų poelgių ar konfliktinių situacijų. Vienas iš informantų teigia, kad norint laikinai globoti vaiką, būtina „*Besąlyginės meilės* <...>“ sąlyga. „Vaikams būtinas švelnumas ir meilė, tik esant šioms savybėms, vaikas vystosi normaliai“ (Leliūgienė, 2003, p. 322).

Dar viena kompetencijų srities kategorija – **saviugda**, kuri atskleidžia koku būdu budintys globotojai tobulina savo žinias ir įgūdžius. Ši kategorija suskirstyta į tris subkategorijas, kurios reikšmingiausia – **seminarai ir mokymai** (N=5). Informantai nurodo, kad tobulinasi lankydami

seminarus, dalyvaudami konferencijose ir renginiuose, tęstiniuose mokymuose, supervizijose. Stražinskaitės (2017) teigimu, vaikų globos sistemos paradigmos atskleidžia vis sudėtingesnius reikalavimus globėjams, todėl „norėdami prisitaikyti prie kintančios aplinkos, jie turi įgyti žinių ir gebėjimų, kurie turėtų gerinti globojančios šeimos gyvenimo ir globotinio ugdymo kokybę (Stražinskaitė, 2017, p. 34)“. Kita reikšminga subkategorija – **kitų globotojų patirtis** (N=3) atskleidžia, kad budintys globotojai patirties semiasi iš kolegų, lankydami savivalbos grupes, bendraudami tarpusavyje. Subkategorija – **knygos, straipsniai** (N=2) parodo, kad informantai savo kompetencijas ugdo skaitydami „<...> *mokslinę literatūrą* <...>“, specializuotus leidinius ir straipsnius spaudoje.

Kompetencijų ugdymo kategorija **GIMK mokymai** apima dvi subkategorijas – **žinių gilinimo** (N=4) ir **žinių įgijimo** (N=3). Subkategorijų turinio analizė leidžia suprasti, kad išklausę Globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo (GIMK) programą, pusė informantų naujų žinių neįgijo, o tik pagilino turimas. Kiti 3 informantai teigia įgiję žinių, kad GIMK mokymų metu suprato „<...> *kaip jaučiasi vaikas netekęs įprastos aplinkos*“, „<...> *kaip užmegzti saugius ir patvarius ryšius, kodėl naudinga ir reikia bendradarbiauti su specialistais sprendžiant vaiko ir šeimos problemas*“. „Mokslininkai vieningai pripažįsta, kad asmenims, norintiems tapti globėjais, būtinas pasirengimas ugdyti pažeistus, probleminio elgesio vaikus (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012, p. 121)“.

Apibendrinant šią diagnostinę sritį, galima teigti, kad socioeducaciniam darbui su vaikais reikia įvairių gebėjimų: pedagoginių žinių, praktinių ir organizacinių įgūdžių, mokėti valdyti stresą. Realizuojant socioeducacines funkcijas, globotojams svarbios tos charakterio savybės, kurios padeda gauti teigiamą veiklos rezultatą – kantrybė, pozityvus požiūris į vaiką ir visą supančią aplinką, pozityvus santykis su savimi, emocinis stabilumas ir dvasinė ramybė. Budinčius globotojus labiausiai motyvuoja pastebimi socioeducacinės veiklos rezultatai ir teigiami vaiko pokyčiai, o svarbiausia vertybine nuostata jie laiko meilę vaikams, kuri yra būtina sąlyga globojant vaiką. Budintiems globotojams realizuojant socioeducacines funkcijas labai svarbi saviugda ir jie skiria laiko mokymams bei kitoms profesinės kompetencijos ugdymo priemonėms – knygoms, straipsniam. GIMK mokymuose budintys globotojai gauna labai skirtingos patirties –

vieniems mokymai tėra žinių užtvirtinimas, kiti gauna naujų žinių. Galima daryti prielaidą, kad ši kompetencija priklauso nuo jau iki mokymų turėtos profesinės ar asmeninės patirties.

Trečioji tyrimo diagnostinė sritis apima **gaunamą pagalbą ir jos poreikį** laikinai globojančiai šeimai. Tyrimo dalyviams buvo pateikti 2 atviro tipo klausimai apie jų gaunamą pagalbą ir jos poreikį. Atlikus atsakymų kokybinę turinio analizę, išskirtos dvi kategorijos (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Gaunama pagalba	Psichologo konsultacijos	„Psichologo pagalba.“ (I-8)	3
	Tęstiniai mokymai	„Dalyvauju tęstiniuose mokymuose <...>.“ (I-7)	2
	Savigalbos grupės	„<...> lankydama globėjų savitarpio pagalbos grupes <...>“ (I-4)	2
Pagalbos poreikis	Pagalba buityje / prižiūrint vaikus	„Auklės“. (I-2) „Pagalbos buitinėse ir gyvenimiškose situacijose <...>“ (I-7)	4
	Nėra poreikio	„Jokių.“ (I-6)	2

Kategorijoje **gaunama pagalba**, reikšmingiausia subkategorija – **psichologo konsultacijos** (N=3). Informantai nurodo, kad lanko individualias psichologo konsultacijas, supervizijas. Globėjams nuolat tenka susidurti su psichologiškai ir emociškai sunkiomis situacijomis, todėl jiems yra reikalinga profesionali parama (Staskevičienė, Bankauskienė, 2012). Psichologo konsultacijas budinčiam globotojui reguliariai organizuoja globos centras, o vaiką grąžinus į biologinę šeimą, nustačius vaikui nuolatinę globą (rūpybą) ir (ar) pakeitus budintį globotoją, per pirmas 2 savaites po šio fakto budinčiam globotojui rekomenduojama suteikti 2–5 papildomas psichologo konsultacijas (Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašas, 2019). Subkategorija **savigalbos grupės** (N=2) taip pat atskleidžia budinčių globotojų savigalbos poreikį ir savitarpio palaikymą. Trečioji subkategorija – **tęstiniai mokymai** (N=2) leidžia suprasti, kad budintiems globotojams yra teikiamos tęstinių mokymų paslaugos. Tokią pagalbą taip pat organizuoja globos

centras – ne rečiau kaip kartą per du mėnesius organizuoja budinčių globotojų savitarpio pagalbos grupes, tęstinius mokymus pagal GIMK programą

Kategorijoje **pagalbos poreikis** atskleidžiama, kad daugiausiai informantams reikėjo **pagalbos buityje / prižiūrint vaikus** (N=4), tuo metu antroji subkategorija – **nėra poreikio** (N=2) leidžia suprasti, kad ketvirtadaliui informantų jokios pagalbos nereikia. Vienas informantas teigia, kad labiausiai trūksta pagalbos norint skirti laiko sau: „*Trūksta pavaduojančio personalo (auklės), kad nors kelias valandas skirti savo asmeniniu reikalus susitvarkyt kartais*“. Pasak Rimkaus (2016), žmonėms, kurie deda daug pastangų, siekdami padėti kitiems, ir patiems prireikia pagalbos: „*Todėl būtina atkreipti dėmesį ir numatyti pagalbos globėjams mechanizmus, stebint jų fizinę ir psichologinę sveikatą, teikiant emocinį palaikymą, specialistų pagalbą, laikinos vaikų priežiūros paslaugas namuose, atokvėpio laikotarpius. Tik tada, kai pagalba bus numatyta ne tik globotiniams, bet ir globėjams, galėsime kalbėti apie visavertį globėjų įsitraukimą į globos komandą ir kokybišką globos procesą* (Rimkus, 2016, p. 111).

Apibendrinant šią diagnostinę sritį, galima teigti, kad budintiems globotojams realizuojant socioedukacines funkcijas yra reikalinga pagalba, kurią teikia globos centras – organizuoja psichologo konsultacijas, tęstinius mokymus ir supervizijas. Budintiems globotojams trūksta pagalbos prižiūrint vaikus, buityje, norint skirti laiko sau. Galima daryti prielaidą, kad globos centrai nepakankamai organizuoja ir teikia laikino atokvėpio paslaugas budintiems globotojams.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, kad Lietuvoje vykdamas institucinės globos pertvarką, nuo 2018 metų įteisinta budinčių globotojų veikla, suteikianti galimybę biologinės šeimos globos netekusiam vaikui, kuriam paskirta laikinoji globa, gyventi šeimoje, o ne institucijoje. Budintis globotojas prižiūri vaiką natūralioje šeimos aplinkoje, užtikrindamas jam emocinį bei fizinį saugumą, visavertį vaiko poreikius atitinkantį ugdymą, auklėjimą ir kasdienę priežiūrą, vykdo kitas teises ir pareigas.
2. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė leido identifikuoti, kad budintys globotojai atlieka šias socioedukacines funkcijas: prižiūri ir auklėja vaiką, atstovauja vaiko teisėms ir teisėtiems interesams. Prižiūrėdamas vaiką, budintis globotojas rūpinasi jo sveikatos būkle, raidos sunkumų kompensavimu, teikia emocinę pagalbą, organizuoja laisvalaikį ir užtikrina fiziškai ir emociškai saugią aplinką. Auklėdami laikinai globojamą vaiką budintys globotojai ugdo jų savarankiškumą, pasitikėjimą savimi ir savivertę, moko laikytis taisyklių ir susitarimų, rūpinasi vaiko socialine integracija ir adaptacija. Atstovaudami vaiko teisėms ir teisėtiems interesams, budintys globotojai bendradarbiauja su įvairiais specialistais, atstovauja ugdymo ir gydymo įstaigose.
3. Taikant kokybinius tyrimo metodus, atskleista, kad realizuojant socioedukacines funkcijas budinčiam globotojui, reikalingos įvairios kompetencijos. Jie turi šiuos gebėjimus: pedagoginių žinių, praktinių ir organizacinių įgūdžių, geba valdyti stresą. Budintys globotojai įvardijo tokias charakterio savybes kaip kantrybė, pozityvus požiūris, ramybė ir emocinis stabilumas. Savo veikloje budintys globotojai vadovaujasi vertybine nuostata – meile vaikams, o labiausiai juos motyvuoja teigiami vaiko pokyčiai ir rezultatai. Globotojai savo kompetencijas ugdo seminaruose ir mokymuose, skaito knygas ir straipsnius, remiasi kitų globotojų patirtimi. Pagrindines žinias budintys globotojai įgyja bei pagilina GIMK mokymuose.
4. Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, galima teigti, kad realizuodami socioedukacines funkcijas, budintys globotojai gauna psichologinę pagalbą, jiems organizuojamos savivalbos grupės ir tęstiniai mokymai. Daugiausiai pagalbos budintiems globotojams trūksta buityje, prižiūrint vaikus.

LITERATŪRA

1. Bitinas, B. (20013). *Rinktiniai edukologiniai raštai. III tomas*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
2. Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
3. Bitinas, B. Rupšienė, L. Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija : Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
4. Blythe, S. L. Halcomb, E. J. Wilkes, L. Jackson, D. (2013). *Perceptions of Long-Term Female Foster-Carers: I'm Not a Carer, I'm a Mother*. *The British Journal of Social Work*, Volume 43, Issue 6, 1056–1072.
5. *Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community Based Care*. (2012). Prieiga per internetą: <http://www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=334> [žiūrėta 2018-11-24]
6. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: Apklausa: Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
7. Giedrimas, Z. (2014). Potencialių globėjų ir įtėvių švietimas, keičiant jų nuostatas. *Socialinis Ugdymas: Mokslo Darbai*, 39(3), 74-85.
8. Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašas (2019). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b2b626f4fd5c11e796a2c6c63add27e9/asr> [žiūrėta 2019-05-23]
9. Gvaldaitė, L., Šimkonytė, S. (2016). Vaikų globos namų deinstytucionalizacija Lietuvoje: Ar „vežimas“ judės į priekį? *STEPP : Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, (12), 55-73.
10. Jovaiša L. (2002). *Edukologijos įvadas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
11. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika :auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
12. Kviesskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė: [monografija]*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
13. Leliūgienė I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
14. *Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas* (2019). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr> [žiūrėta 2019-05-04]

15. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2019). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342/LuSTzyOScm> [žiūrėta 2019-04-03]
16. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (2019). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr> [žiūrėta 2019-05-05]
17. MacGregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L., Leschied, A. W. (2006). *The needs of foster parents: A qualitative study of motivation, support, and retention*. Qualitative Social Work, 5(3), 351-368.
18. Maslow, A. (2009). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
19. Pabedinskienė, R. (2004). Vaiko globos teoriniai matmenys. *Pedagogika: mokslo darbai*, 73, 128–134.
20. Rimkus, V. (2016). Socialinės pagalbos poreikis šeimoje globojamam vaikui ir jo globėjui: Globėjų požiūrio analizė. *Tiltai: Socialiniai Mokslai*, (1), 105-131.
21. Staskevičienė, V. (2007). Vaikus globojančios šeimos kaip edukacinės institucijos požymiai transformacijas patiriančioje šalyje. *Daktaro disertacija. KTU*.
22. Staskevičienė, V. Bankauskienė, N. (2012). Pedagoogo veiklos tobulinimas: Darbas su globojamu vaiku ir jo šeima: *Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija*.
23. Stražinskaitė, D. (2017). *Ne giminės vaikų globos ugdomosios funkcijos raiška: Daktaro disertacija*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka. [žiūrėta 2018-12-04]
24. Stražinskaitė, D. Zaleskienė, I. (2017). Alternatyvioji tėvystė: „auginimo“ ir „globos“ reiškinii tarpusavio sąveika. *Pedagogika: Mokslo Darbai*, 128(4), 147-163.
25. Snieskienė, D. (2001). Vaikus globojančios šeimos samprata. *Filosofija, Sociologija*, (3), 45-51.
26. Šivickytė, A. Žydžiūnaitė, V. (2008). Laikiniųjų globėjų patirtys bendraujant su globojamo vaiko tėvais. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 109-130.
27. *Vaiko globos organizavimo nuostatai (2012)*. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429639> [žiūrėta 2018-11-20].
28. *Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai (2018)*. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c4584422892e11e8aa33fe8f0fea665f> [žiūrėta 2019-05-20].

29. Vaiko teisių ir apsaugos tarnyba. *Globėjų ir tėvių mokymas*. Internetinė prieiga: <http://www.vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globeju-ir-iteviu-mokymas/> [žiūrėta 2019-05-04]
30. *Valstybinio audito ataskaita „Ar vaikų globos sistema atitinka globojamo vaiko geriausias interesus?“* (2014). Vilnius.
31. Vosylienė, E. (2009). *Socioedukacinis darbas su vaiku: Mokomoji knyga*. Vilnius: Baltos lankos.
32. Žukauskienė, R., Leiputė, O. (2002). Vaikų ir jaunimo globos namų auklėtinių ir vaikų, gyvenančių su abiem tėvais, emocinių ir elgesio problemų ypatumai. *Socialinis Darbas: Mokslo Darbai*, (2), 106-115.

PRIEDAI

APKLAUSOS RAŠTU KLAUSIMAI:

1. Kokia Jūsų laikinosios (budinčio globotojo) globos patirtis?
2. Kokios amžiaus grupės vaikus globojate?
3. Dėl kokios priežasties (-čių) Jūsų globojamas (-i) vaikas (-i) neteko tėvų globos?
4. Su kokiomis problemomis susiduria Jūsų globojamas (-i) vaikas (-i)?
5. Kokia jūsų globojamo vaiko (-ų) sveikata? Kaip ja rūpinatės?
6. Kokių specialiųjų poreikių turi Jūsų globojamas (-i) vaikas (-i)?
7. Kaip galėtumėte apibūdinti Jūsų globojamo (-ų) vaiko (-ų) raidos ypatumus?
8. Kaip organizuojate globojamų vaikų laisvalaikį?
9. Su kokiais socialinės kompetencijos trūkumais tenka susidurti Jūsų globojamam (-iems) vaikui (-ams)?
10. Kokių auklėjimo problemų kyla?
11. Kokiais būdais ugdote globotinių savarankiškumą?
12. Su kokiais specialistais bendradarbiaujate, siekdami išspręsti globojamo vaiko problemas?
13. Kokią pagalbą dažniausiai tenka teikti globojamam vaikui?
14. Jūsų vertinimu, kokios budinčio globotojo veiklos kryptys yra svarbiausios siekiant užtikrinti vaiko gerovę?
15. Kokių asmeninių savybių ar įgūdžių reikia turėti budinčiam globotojui?
16. Kokios Jūsų būdo savybės Jums padeda, o kurios trukdo, laikinai globojant vaiką?
17. Kokių gebėjimų įgijote GIMK metu?
18. Kokių žinių reikia turėti laikinai globojant vaiką?
19. Kokie gebėjimai padeda laikinai globojant vaiką?
20. Kaip ugdote savo kompetencijas ir gebėjimus?
21. Kokias paslaugas / pagalbą gaunate šiuo metu?
22. Kokių paslaugų / pagalbos jums trūksta?
23. Kas jūsų veikloje džiugina ar kuo didžiuojatės?
24. Kiek, Jūsų nuomone, laikinoji vaikų globos sistema atitinka vaikų poreikius?

KATEGORIZACIJŲ LENTELĖS

Budinčio globotojo socioedukacinės funkcijos

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Vaiko priežiūra	Savarankiškumo ugdymas	<p>„Pagal sugebėjimus, leidžiu ir skatinu atlikti patiems“ (I-1)</p> <p>„<...> stengiuosi, kad pats save apsitarnautų ir išmoktų savimi rūpintis <...>“ (I-2)</p> <p>„Mokau higienos įpročių. Atsižvelgdama į vaiko amžių, leidžiu pačiam išsirinkti prekių parduotuvėje ir už jas sumokėti. Pagal situacijas leidžiu padėti dirbuotis buityje.“ (I-3)</p> <p>„Stengiamės neskubinti ir nekritikuoti, dažnai giriame net ir už mažiausias pastangas bei pasiekimus, skatiname pamėginti, pradėti, pabaigti, ieškoti sprendimų kai nesiseka.“ (I-4)</p> <p>„Leidžiame patiems apsispręsti, kokią užklasinę veiklą pasirinkti. Nuolatos skatiname patiems susidėti kuprines, susitvarkyti savus kambarius, patiems pagal sezoniškumą pasirinkti tinkamus rūbus.“ (I-7)</p> <p>„Deleguojame darbus, įgaliname veikti, paskirstome atsakomybę, giriame už pasiekimus.“ (I-8)</p>	6

	Sveikatos būklės gerinimas	<p>„Vieną reikėjo išnešiot tiesiog, kol išsivalys nuo narkotinių medžiagų <...> Lankomos terapijos aktyvinti raidos veiklą ir bei taikomi kiti metodai sveikatinimui“ (I-1)</p> <p>„<...> mediciniškai visiškai apleistas: jam nedaryti tyrimai, nepirkti išrašyti vaistai. <...> kelis kartus registruotas pas stomatologą, tačiau neatvestas. <...> jau keli mėnesiai gydomės privačiai“ (I-2)</p> <p>„Stipriname imunitetą, profilaktiškai lankomės pas pediatrą, sveikai maitiname, daug laiko praleidžiame gryname ore.“ (I-4)</p> <p>„Reikėjo lankyti kineziterapijos ir logopedo užsiėmimus.“ (I-5)</p> <p>„Mes rūpinamės tiek fizine, tiek psichine sveikata bei raida. Perkame maisto papildus ir vitaminus, didelį dėmesį skiriame maisto kokybei.“ (I-6)</p>	5
	Raidos sunkumų kompensavimas	<p>„<...>reikalauja nuolatinės priežiūros, nes vėluoja raida (pats nevalgo, nevaikšto)“ (I-1)</p> <p>„Emociniais, raidos sutrikimais“ (I-3)</p> <p>„<...> sutrikusi vystymosi raida, silpnai vaikščiojo, buvo dažni pykčio priepuoliai, neturėjo kalbos įgūdžių, nesuprato, kas jiems sakoma, nereaguoja kviečiami.“ (I-5)</p> <p>„Dažniausiai raida atsilieka.“ (I-6)</p> <p>„<...> galimas mišrus raidos sutrikimas.“ (I-8)</p>	5
	Emocinė pagalba	<p>„Emocinis nesaugumas, prieraišumo nebuvimas, valgymo ir tuštinimosi, miego sutrikimai“ (I-1)</p> <p>„Raidos sutrikimai, soc. įgūdžių stoka, emocijų nevaldymas, higieninių įgūdžių stoka, bendravimo įgūdžių stoka, nepasitikėjimas suaugusiais, sveikatos problemos, žalingi mitybos įpročiai“ (I-2)</p> <p>„Raidos atsilikimas, alkoholio sindromas, psichikos sutrikimai, socialinių įgūdžių trūkumas, prieraišumo sutrikimas.“ (I-4)</p> <p>„Sveikatos, socialinę, pagalba ugdyme, integracijos.“ (I-8)</p>	4
	Saugios aplinkos kūrimas	<p>„<...> saugumo jausmo sukūrimas“ (I-1)</p> <p>„Laikinoji vaikų globa šeimoje garantuoja šiltus emocinius santykius, saugumo jausmą.“ (I-7)</p>	2

Vaiko auklėjimas	Taisyklių ir susitarimų laikymasis	<p>„<...> ribų nebuvimas (viskas buvo leidžiama, kad tik netrukdytų)“ (I-1)</p> <p>„<...> neina į kompromisus, nepriima bandymų susitarti, atsisako kalbėtis. <...> nesupranta, kodėl reikėtų klausyti, laikytis kažkokių taisyklių <...>“ (I-2)</p> <p>„Elgesys dažnai būna netoleruotinas. Vaikai sunkiai susikoncentruoja ties viena veikla, nepaiso namų taisyklių, todėl nuolatos ir kantriai tenka kalbėtis, kartoti elementarius dalykus, mokyti.“ (I-7)</p> <p>„Sunku vaikams suvokti susitarimų (taisyklių) būtinumą.“ (I-8)</p>	4
	Laisvalaikio organizavimas	<p>„<...> žaidžiame stalo žaidimus, važiuojame su dviračiais pasivažinėti, žaidžiame badmintoną, einame pasivaikščioti. <...> rūpinuosi, kad liktų laiko ir pabūti vienam, pačiam susirasti kokią nors veiklą. Atostogų metu važiuoju į stovyklą“ (I-2)</p> <p>„<...> Drauge keliaujame, išskylaujame, žaidžiame žaidimus, lankomės spektakliuose, kino teatruose, koncertuose, visuomeniniuose renginiuose.“ (I-4)</p> <p>„Dažnai būname lauke, vykstame į gamtą, prie jūros, einame pažaisti į vaikų žaidimų aikšteles, žaidžiame lavinamuosius žaidimus.“ (I-5)</p> <p>„Gyvename kaime, tad dauguma laisvalaikio - gamtoje. Tačiau laikas nuo laiko vežame pramogauti, keliaujame, eina į baseiną ir t.t.“ (I-8)</p>	4
	Savivertės kėlimas ir pasitikėjimo savimi ugdymas	<p>„<...> bendravimas su vaiku, išgyvenančiu mažą savivertę <...> (I-2)</p> <p>„<...>nelaiko vertais dėmesio ir rūpesčio.“ (I-6)</p> <p>„<...> neskubame spręsti vaikų problemų už juos, norime, kad jie būtų savarankiški, atkaklūs, pasitikėtų savimi.“ (I-7)</p>	3
	Socialinė integracija ir adaptacija	<p>„Vis reikia priminti, kad pasisveikintų ir atsisveikintų <...>. Pradžioje kategoriškai atsisakydavo kur nors eiti ar dalyvauti (bijodavo naujų erdvių ir patirčių), dabar mažiau, bet vis vengia“ (I-2)</p> <p>„Vaiko asmenybės stiprinimas ir integravimas į visuomenę.“ (I-8)</p>	2
	Saugios aplinkos kūrimas	<p>„<...> saugumo jausmo sukūrimas“ (I-1)</p> <p>„Laikinoji vaikų globa šeimoje garantuoja šiltus emocinius santykius, saugumo jausmą.“ (I-7)</p>	2
Vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimas	Bendradarbiavimas su specialistais	<p>„Su raidos centro specialistais“ (I-1)</p> <p>„Su mokytojais, medikais, soc. darbuotojais, psichologu“ (I-2)</p> <p>„Darželio auklėtoja, logopede.“ (I-3)</p>	8

		<p>„<...>medikais, psichologais, ugdymo įstaigų darbuotojais.“ (I-4)</p> <p>„Kineziterapeutu, logopedu, psichologu.“ (I-5)</p> <p>„Užtikriname gydytojų, reabilitologų, raidos specialistų pagalbą.“ (I-6)</p> <p>„Nuolat tenka bendrauti su mokytojais, socialiniais darbuotojais, psichologais <...>“ (I-7)</p> <p>„Psichologai, socialiniai darbuotojai, GN kuratoriai, medikai, pedagogai.“ (I-8)</p>	
	Atstovavimas ugdymo ir gydymo įstaigose	<p>„Ligos atveju vedu pas gydytoją ir vykdu jo nurodymus. Teko ir ligoninėj pora kartų gulėti <...>“ (I-3)</p> <p>„Lankėmės pas šeimos gydytojas, vartojome paskirtus vaistus, vitaminus, lankėme paskirtas procedūras.“ (I-5)</p>	2

Budinčio globotojo kompetencijos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių skaičius
Vertybines nuostatos ir motyvacija	Teigiami pokyčiai	<p>„Vienareikšmiškai džiugina pokyčiai, kai matai kaip vaikai išlaisvėja, reiškia emocijas, daro pažangą.“ (I-1)</p> <p>„Vaiko pasiekimais, kiekvienu mažu žingsneliu.“ (I-2)</p> <p>„Džiugina, kai globojami vaikai keičiasi į gerąją pusę. Didžiuojusi, kai matau kad ir mažyčius teigiamus pokyčius.“ (I-3)</p> <p>„Džiugina vaikų pasikeitimai, kai jie pradeda pasitikėti, atsipalaiduoja, bendrauja.“ (I-5)</p> <p>„Kai vaikas kad ir per trumpą laiko tarpą ženkliai pasikeičia. Vaiko akys pradeda žibėti, atsiranda šypsena veide.“ (I-7)</p>	5
	Meilė vaikams	<p>„Besąlyginės meilės <...>“ (I-1)</p> <p>„<...> meilės vaikams <...>“. (I-5)</p> <p>„Stropumas, emocinis stabilumas, kantrybė, meilė, rūpestingumas, komunikabilumas.“ (I-6)</p>	3
	Rezultatai	<p>„Džiaugiuosi ir didžiuojusi viskuo ką darau ir tai duoda gerą rezultatą.“ (I-4)</p> <p>„Džiugina įdėtos pastangos ir gaunami rezultatai.“ (I-6)</p> <p>„Džiugina kai matai savo veiklos rezultatus, kai pavyksta rasti kompromisą vaiko širdyje - tarp noro ir galimybių gyventi savo gimtoje šeimoje.“ (I-8)</p>	3
Charakterio savybės	Kantrybė	<p>„<...> kantrybės ir atjautos.“ (I-1)</p> <p>„Kantrybės, geranoriškumo <...>“ (I-2)</p> <p>„<...> kantrybė <...>“ (I-6)</p> <p>„Kantrumo ir pakantumo.“ (I-7)</p>	4

	Pozityvus požiūris	„<...> priėmimas situacijos tokia kokia yra, lankstumas, kūrybiškumas.“ (I-1) „<...> pozityvus požiūris į vaiką <...>“ (I-2) „<...> pozityvas <...>“ (I-8)	3
	Ramybė / emocinis stabilumas	„Budinti globotojas turi turėti didelę motyvaciją, vidinės ramybės lobyną ir pats būti labai stiprus emocinėje srityje.“ (I-4) „<...> emocinis stabilumas <...>“ (I-6) „<...> gebėjimas valdyti emocijas <...> (I-8)	3
GIMK mokymai	Žinių gilinimas	„Pagilinau žinias, naujų gebėjimų neįgijau.“ (I-1) „<...> iš naujo susipažinau su vaiko poreikių tenkinimo subtilybėmis ir raidos sunkumų kompensavimu.“ (I-4) „Atnaujinau žinias ir sužinojau daug naudingos informacijos.“ (I-6) „<...> sustiprinau savo žinias <...>“ (I-8)	4
	Žinių įgijimas	„Naudinga buvo sužinoti kaip užmegzti saugius ir patvarius ryšius, kodėl naudinga ir reikia bendradarbiauti su specialistais sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.“ (I-4) „Supratimo, kaip jaučiasi vaikas netekęs įprastos aplinkos, žinių kur ir kaip ieškoti pagalbos.“ (I-5) „Reikia žinių, kad pažintum savo globojamą vaiką, tačiau ne mažiau reikia žinių, kad pažintum save, kaip globėją.“ (I-8)	3
Saviugda	Seminarai / mokymai	„Nuolatiniai seminarai, mokymai <...>“ (I-1) „<...> lankydama seminarus <...>“ (I-2) „<...> dalyvauju seminaruose, konferencijose, dalyvauju įvairiuose bendruomeniniuose renginiuose <...>“ (I-4) „Mokymais, studijomis.“ (I-6) „Dalyvauju tęstiniuose mokymuose, supervizijose.“ (I-7)	5
	Kitų globotojų patirtis	„Bendraudama su kitais globėjais <...>“ (I-3) „Savo kompetencijas bei gebėjimus ugdau lankydama globėjų savitarpio pagalbos grupes <...>“ (I-4) „Domiuosi psichologų patarimais vaikų auklėjimo klausimais, kitų globėjų patirtimi.“ (I-5)	3
	Knygos, straipsniai	„<...> skaitydama mokslinę literatūrą <...>“ (I-2) „<...> skaitydama psichologinius straipsnius.“ (I-3)	2
Gebėjimai	Žinios	„Psichologinių, pedagoginių, raidos, vaiko dvasingumo, medicininių.“ (I-2) „<...> reikia turėti darbo su vaikais patirtį, didelį bagažą pedagoginių žinių, pažinti vaiko raidos etapus, sugebėti atliepti vaiko poreikius, pažinti jį.“ (I-4) „Apie vaiko elgesį, vaikų mitybą, lavinimą, vaiko poreikius.“ (I-5) „Turi turėti žinių apie vaiko raidą, auklėjimą ir ugdymą.“ (I-7)	4

	Praktiniai įgūdžiai	„Daugiausia – per praktiką <...>“ (I-2) „Su lyg kiekvieno vaiko atėjimu į šeimą, įgaunama labai vertinga patirtis.“ (I-7) „<...> ugdomės per praktiką <...>“ (I-8)	3
	Streso valdymas	„Turėti atsparumą stresinėse situacijose, būti labai lanksčiam.“ (I-3) „<...> gebėjimas išlikti ramiai stresinėse situacijose <...>“ (I-4) „<...> greitai prisitaikau prie pasikeitusių sąlygų, todėl susidariusias stresines situacijas išgyvenu ramiai ir tokiomis sąlygomis veikiu apgalvotai.“ (I-7)	3
	Organizaciniai įgūdžiai	„Organizuoti laiką savo ir globotinio <...>“ (I-2) „<...> organizacinių gebėjimų <...>“ (I-8)	2

Pagalba globotojui realizuojant socioedukacines funkcijas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių skaičius
Gaunama pagalba	Psichologo konsultacijos	„Medicines, psichologo.“ (I-2) „Psichologo paskaitas.“ (I-5) „Psichologo pagalba.“ (I-8)	3
	Tęstiniai mokymai	„<...> kvalifikacijos kėlimo paslaugas <...>“ (I-4) „Dalyvauju tęstiniuose mokymuose <...>.“ (I-7)	2
	Savigalbos grupės	„<...> lankydama globėjų savitarpio pagalbos grupes <...>“ (I-4) „<...> supervizijose.“ (I-7)	2
Pagalbos poreikis	Pagalba buityje / prižiūrint vaikus	„Trūksta pavaduojančio personalo (auklės), kad nors kelias valandas skirti savo asmeniniu reikalus susitvarkyt kartais.“ (I-1) „Auklės“. (I-2) „<...> yra buvę atvejų, kada būtų pravertusi pagalba prižiūrint vaikus.“ (I-3) „Pagalbos buitinėse ir gyvenimiškose situacijose <...>“ (I-7)	4
	Nėra poreikio	„Šiuo metu kažkokia speciali pagalba nėra reikalinga, tačiau, esant reikalui, manau, ji būtų suteikta.“ (I-2) „Jokių.“ (I-6)	2